DE TITEL EXCELLENTIE

DOOR

FRED. OUDSCHANS DENTZ

De titulatuur van den Gouverneur van Suriname heeft sedert een paar eeuwen aanleiding tot kwesties gegeven.

In een manuscript in de Koloniale Boekerij te Paramaribo ¹⁾, geschreven tijdens den bouw van het fort Nieuw Amsterdam (1734—1747) staat te lezen: „De tytel van de Gouverneur is WelEdel Gestrenge Heer by geschrift en Excellentie by monde doch van rang of hooge familie zynde wordt ook wel hooger opgegeeven door d'Ed. Groot Agt. Heeren Directeuren van de Societeit zoomede hoedanig hy zal ingehaalt worden”.

Het eerste conflict dat over den titel ontstond, was ten tijde van gouverneur Mauricius. Als een punt van beschuldiging ²⁾ tegen hem, werd hem ten laste gelegd, dat hij zich te veel gezag en zelfs den titel van Excellentie had aangematigd.

Het antwoord dat hij daarop den 25 November 1748 gaf luidde: ³⁾

„In myn Ampt en Character sou het een belachelyke humiliteit zyn, de titels of praeminentien, die 'r by gevonden heb, te willen altereren, enz. Ik moet hetzelfde seggen van den titel van Excellentie, die apparentelyk by den Engelsche tyd gebruikelyk geweest zynde, hier also gebleven is. Zelfs konden Uw Hoog Mogende zien uit de Joodsche Privilegien, by Carilho sub No. 10 gepro-

¹⁾ Ontwerp tot een beschryving van Surinaamen. Geschreven door een Surinaamschen planter. C. 17.

²⁾ Recueil van egte stukken en bewyzen door Salomon du Plessis en door andere tegen Mr. Jan Jacob Mauricius, Gouverneur-Generaal over de Colonie van Suriname en den selve Gouverneur Mauricus tegens den gemelte du Plessis en andere, enz. 1752

³⁾ Deel II, blz. 135 §§ 7 en 8 en deel III, blz. 28 bijl. no. 10 en Essai historique deel II, blz. 131, waar den gouverneur Lichtenberg den titel van Souverein der provincie van Suriname wordt gegeven.

duceerd, dat by den Zeeuwschen tyd, de Gouverneur getituleerd wierd met den titel van Souverein ¹⁾).

„Ik heb tenminsten den titel van Excellentie by myn aankomst zo gevonden, en schoon ik wel weet, dat ik la plus pitoyable Excellence de l'Univers ben, sou 't echter een zeer qualyk geplaceerde modestie van my geweest zyn, daarover façons te maaken behalven dat ik ook dien titel niet geheel ongewoon was, dewyl men in Duitsland de Ministers ook al ligt een Excellentie na 't hoofd werpt. Alleen heeft het my mishaagd, dat men in 't Amsterdams boekje dien titel ook geïntroduceerd heeft, hetwelk een nieuwigheid is, en ik neem de Vryheid tot Uw Hoog Mogende Speculatie hier sub No. 36 te annexeren een Copie van den Brief, die ik aan den Boekverkooper Bos daar over geschreven heb". ²⁾ (van 10 Januari 1748).

* * *

Toen in 1909 de heer R. N. G. M. Bär von Hemmersweil, lid van de Koloniale Staten de kwestie van de titulatuur van den Gouverneur ter sprake bracht, met de bedoeling een regeling van hoogerhand uit te lokken, zonder nochtans te willen, dat die van Excellentie den Gouverneur zou worden ontnomen, lokte dit een conflict uit, welke eindigde met de ontslagneming van den heer Bär als Statenlid, zonder dat een regeling plaats had.

Het eenige department, dat in zijn briefwisseling met den Gouverneur steeds gebruik maakte van den titel Hoogedelgestreng was

¹⁾ Deel II, blz. 148, No. 36.

²⁾ In de zitting van de Koloniale Staten van 1 December 1908 — zie vel 14, blz. 43, zitting 1908—1909 — werd een brief van den Gouverneur van 24 November voorgelezen, houdende toezending van een brief met Nota van den heer Bär von Hemmersweil van den 23sten tevoren, welke Nota behandeld was in Comité-Generaal van 16 November, waarin o.a. werd medegedeeld, dat de leden niet de onregelmatigheid van het gebruik van den titel Excellentie ontkenden, doch er tegen op zagen om van de Staten de noodige stappen te doen uitgaan om daarin verandering te brengen. De Gouverneur verzocht in zijn brief aan den Voorzitter, de Staten zich zoo spoedig mogelijk te doen uitspreken en hem geen verdere titels toe te kennen, waarvan het gebruik naar het oordeel der Staten onregelmatig mocht zijn. De Gouverneur wenschte niet te voldoen aan het verzoek van den heer Bär, om tegenover den Minister van Kolonien een anderen, hooger titel te bepleiten, dan dien van Gouverneur, welken hem bij de Wet was toegekend.

Volgens den Voorzitter was de bewering van den heer Bär niet juist, dat „hoewel zij een onregelmatigheid van genoemd gebruik niet konden

het Militaire departement. Alle andere departementen gebruikten den titel van Excellentie, welke, hoewel voor 1926 niet ambtelijk toegekend, in den loop der jaren blijkbaar een zeker recht had gekregen, ook al, omdat de hoofdamttenaren als Hoogedelgestrenges werden betiteld, zoodat men den hoogste in den lande niet met een gelijkwaardigen titel zou aanspreken.

Een hooger rang dan Schout-bij-Nacht hadden de Gouverneurs van Suriname niet bekleed, zelfs niet, toen deze den rang van Gouverneur-generaal bezaten en hun werden dan ook slechts de eerbewijzen gegeven aan dien rang verbonden, terwijl aan Gouverneurs van naburige kolonien, die den titel van Excellentie voerden, de eerbewijzen gegeven werden aan den rang van Vice-admiraal verbonden. Gouverneur Van Heemstra heeft op die aan gelegenheid de aandacht van de bevoegde autoriteiten gevestigd en ofschoon reeds in 1920 een wijziging in uitzicht was gesteld, duurde het tot 1 Augustus 1926, voordat de Gouverneurs van Suriname en Curaçao den rang van Schout-bij-Nacht verwisselden met dien van Vice-admiraal, welk besluit wel ter kennis van de departementen van Marine en Buitenlandsche Zaken werd gebracht, maar dat niet in een Gouvernementsblad van Suriname of in een Publicatieblad van Curaçao werd bekend gemaakt. Deze rangsverhooging bracht het voeren van den titel van Excellentie mede, zoodat van dien datum af voor goed de kwestie officieel was opgelost, die al sedert eeuwen hangende was geweest. In het vorenstaande moge thans in het kort deze aangelegenheid zijn samengevat.

ontkennen, er tegen op zagen om van dit college de noodige stappen te doen uitgaan om daarin verandering te brengen". Het gevoelen der leden was, dat men niet wist of het gebruik op een wettelijke bepaling berustte. De heer Thomson deelde in die zitting mede, dat Gouverneur Tonckens aan de hoofdamttenaren den titel van Hoogedelgestrenges had gegeven. De heer D. Coutinho diende een motie in luidende: „De Koloniale Staten, van oordeel, dat het wenschelijk is zich te houden aan het aloude gebruik in de Kolonie om den Gouverneur toe te spreken met den titel van Excellentie, gaan over tot de orde van den dag". Deze motie werd met algemeene stemmen aangenomen. De heer Bär was niet aanwezig.

In de zitting van 4 Januari 1909 – zie vel 18, blz. 55, zitting 1908–1909 – werd een brief van den heer Bär von Hemmersweil voorgelezen van 4 December 1908, waarin hij het lidmaatschap van de Koloniale Staten neerlegde in verband met „de insinuerende woorden van het lid Coutinho en noch de Voorzitter hem tot de orde riep, noch een der Staten-leden in het gesprokene aanleiding vond om met het oog op zijn gedwongen afwezigheid een woord van protest te doen hooren en uitstel van behandeling te vragen."